

**2009-ci ilin I rübünün yekunları üzrə
pul siyasətinin yerinə yetirilməsi
vəziyyəti haqqında**

H E S A B A T

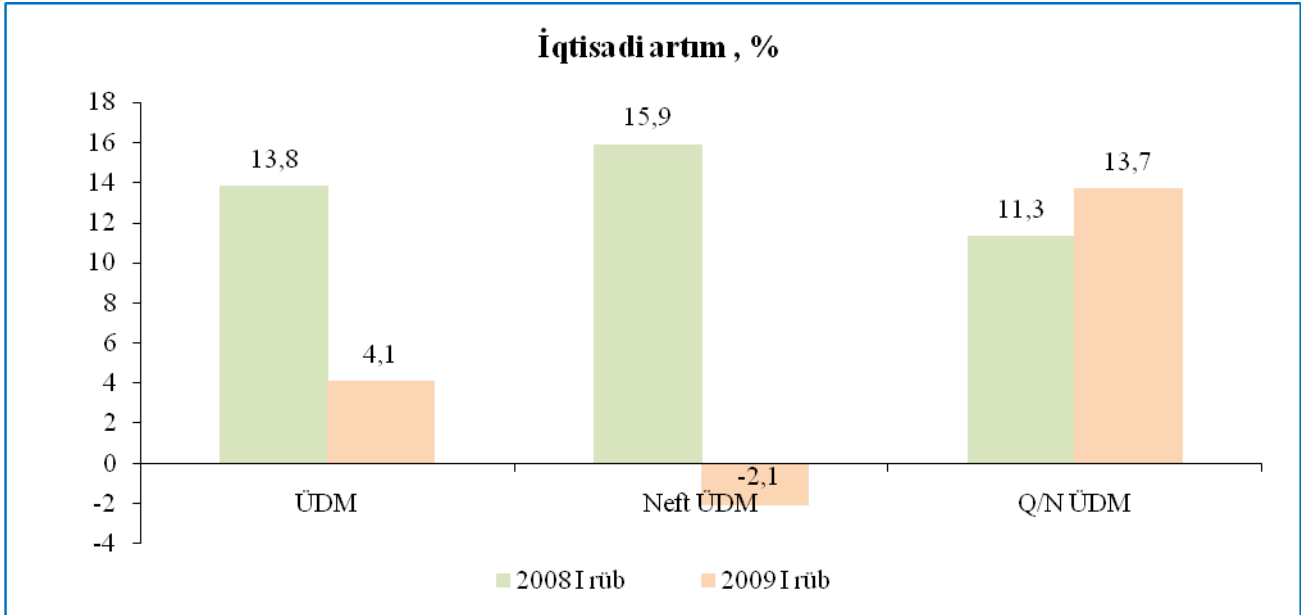
Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı

Bakı-2009

1. Makroiqtisadi durum və global iqtisadi proseslər

Makroiqtisadi vəziyyət. Azərbaycan iqtisadiyyatı son illərdə nümayiş etdirdiyi yüksək iqtisadi artım tempini 2009-cu ilin I rübündə də saxlamışdır. Hesabat rübündə ölkədə iqtisadi artım 4.1%, o cümlədən qeyri-neft sektorunda isə 13.7% təşkil etmişdir.

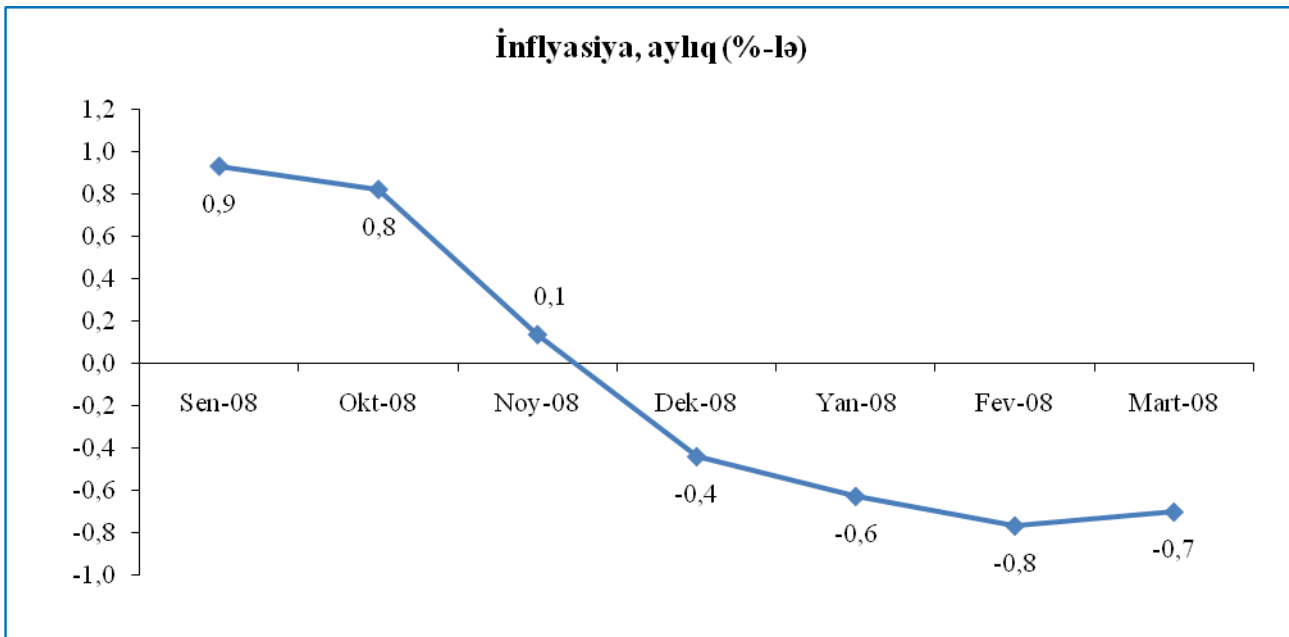
Qrafik 1.

Bazar iqtisadiyyatlı ölkə üçün vacib şərt olan **özəl sektorun** iqtisadiyyatdakı rolu da yüksək olaraq qalır. Dövr ərzində ÜDM-in 85%-dən çoxu, o cümlədən sənaye məhsulunun 74.4%-i, kənd təsərrüfatı məhsulunun demək olar ki, hamısı qeyri-dövlət bölməsinin payına düşmüşdür.

Ötən ilin son aylarından başlayan deflyasiya prosesi cari ilin I rübündə də davam etmişdir. Belə ki, 2009-cu ilin I rübündə 2.1% deflyasiya qeydə alınmışdır. Orta illik **inflyasiya** 8.4% təşkil etmişdir ki, bu da ötən ilin müvafiq dövründən 2 dəfə aşağıdır.

Qrafik 2.

Ötən ilin müvafiq dövrünə nəzərən dünya bazarında enerji daşıyıcılarının qiymətinin kəskin düşməsinə baxmayaraq ölkənin **xarici ticarət balansında** müsbət meyllər davam etməkdədir. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına əsasən xarici ticarət dövriyyəsi 2009-cu ilin I rübündə 3804.4 mln. dollar təşkil etmişdir ki, bunun da 2482.3 mln. dolları ixracın, 1322.1 mln. dolları isə idxalın payına düşür. Ümumilikdə dövr ərzində ticarət balansında 1160.2 mln. dollar profisit yaranmışdır.

Əhalinin sosial vəziyyətinin yaxşılaşması cari ilin I rübündə də davam etməkdədir. Belə ki, bu dövrdə orta aylıq əmək haqqı 292 manata çatmış və onun artım tempi ötən ilin müvafiq dövrünə nəzərən 26.5% təşkil etmişdir.

Dünya maliyyə və əmtəə bazarlarında baş verən meyllər. Aparıcı ölkələrin iqtisadiyyatında baş verən proseslər onların maliyyə bazarlarının indikatorlarında öz əksini tapmışdır.

Rüb ərzində ABŞ dollarının məzənnəsi dünyanın aparıcı valyutalarına nəzərən əsasən bahalaşma istiqamətində dəyişmişdir. Belə ki, 2009-cu ilin I rübünün yekunu üzrə ABŞ dollarının məzənnəsi avroya nəzərən 5.7%, Rus rubluna nəzərən 12.3%, İngilis funt sterlinqinə nəzərən 1.3%, İsveçrə frankına nəzərən 8%, Yapon yeninə nəzərən isə 8.2% bahalaşmışdır.

Rüb ərzində əsas dünya fond indekslərinin səviyyəsi azalmışdır. Belə ki, Nyu York Fond Birjasında hərraca çıxarılan 30 ən iri sənaye şirkətinin orta qiymətini əks etdirən “Dou Cons” indeksi 13.3%, ABŞ-ın 100 ən iri yüksək texnoloji şirkətinin səhmlərinin qiymətləri əsasında hesablanmış “Nasdaq” indeksi 3.1%, Avropanın 100 ən iri şirkətinin səhmlərinin qiymətləri əsasında hesablanmış “FTSE eurotop 100” indeksi 12.2%, Almaniya Fond Birjasında hərraca çıxarılan 100 ən iri şirkətin səhmlərinin orta qiyməti “DAX” indeksi 15.1%, Tokio Fond Birjasında hərraca çıxarılan 225 ən iri şirkətin səhmlərinin qiymətləri əsasında hesablanmış Nikkey indeksi isə 6.6% aşağı düşmüşdür.

Qeyd olunan dövrdə dünya bazarında Azeri light markalı **neftin orta qiyməti** 45.7 ABŞ dolları təşkil etmişdir. Bu da ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə (98.3 dollar) 53.5% azdır.

Dövr ərzində dünya bazarlarında **qızılın qiymətinin** artması davam etmişdir. Belə ki, beynəlxalq bazarda qızılın unsiyasının qiyməti dövrün əvvəlində 876.1 ABŞ dolları olduğu halda, dövrün sonuna 4.8% (və ya 44.5 ABŞ dolları) artaraq 920.1 ABŞ dolları səviyyəsinə yüksəlmişdir.

2. Pul siyasəti

Pul siyasətinin hədəflərinə nail olunması vəziyyəti. Mərkəzi Bank 2009-cu il üçün bəyan etdiyi pul siyasətinin əsas istiqamətlərinə uyğun olaraq hesabat dövründə makroiqtisadi tarazlığın və dayanıqlığın təmin olunmasına, habelə bank sistemində maliyyə sabitliyinin qorunmasına yönəldilmiş pul və məzənnə siyasəti yeritmişdir.

Rüb ərzində əsasən qonşu ölkələrdə gedən devalvasiyanın psixoloji təsiri ilə valyuta bazarında dollara tələbat artmışdır. Bazarın vaxtında tənzimlənməsi sayəsində manatın məzənnəsi sabit qalmış və nəticədə ilin əvvəlindən bəri manat ABŞ dollarına qarşı cəmi 0.2% ucuzlaşmışdır. Tədiyə balansının tarazlığı manatın məzənnəsinin sabit qalmasının əsas faktoru olmuşdur. Manatın sabit qalması dövr ərzində inflyasiyanın artmamasına, iqtisadi subyektlərin maliyyə itkilərindən qorunmasına imkan vermişdir.

Ticarət partnyoru olan ölkələrin valyutalarına nəzərən ikitərəfli nominal məzənnələrinin dəyişiminin ticarət xüsusi çəkiliəri nəzərə alınmaqla həndəsi ortasını əks etdirən manatın nominal effektiv məzənnəsi 2009-cu ilin I rübündə ümumi ticarət dövriyyəsi üzrə 7.9% bahalaşmışdır ki, bu da orta illik inflyasiyanın berrəqəmli səviyyəyə düşməsinə müsbət təsir göstərmişdir. Real effektiv məzənnə isə bu dövrdə 4.2% möhkəmlənmişdir. Partnyor ölkələrin əksəriyyətində inflyasiya getdiyi halda Azərbaycanda deflyasiyanın baş verməsi real effektiv məzənnəyə azaldıcı təsir göstərmişdir.

Qlobal böhranın ölkə iqtisadiyyatına təsirini minimuma endirmək üçün 2008-ci ilin sonlarından başlanan pul siyasətinin yumşaldılması 2009-cu ilin I rübündə də davam etdirilmişdir.

Ölkədə inflyasiya gözləntilərinin azalmasını nəzərə alaraq və işgüzar aktivliyin yüksəldilməsi məqsədilə hesabat dövrü ərzində uçot dərəcəsi 8%-dən 3%-ə, faiz dəhlizinin yuxarı həddi isə 13%-dən 8%-ə endirilmişdir. Məcburi ehtiyat normaları 6%-dən 0.5%-ə salınmışdır.

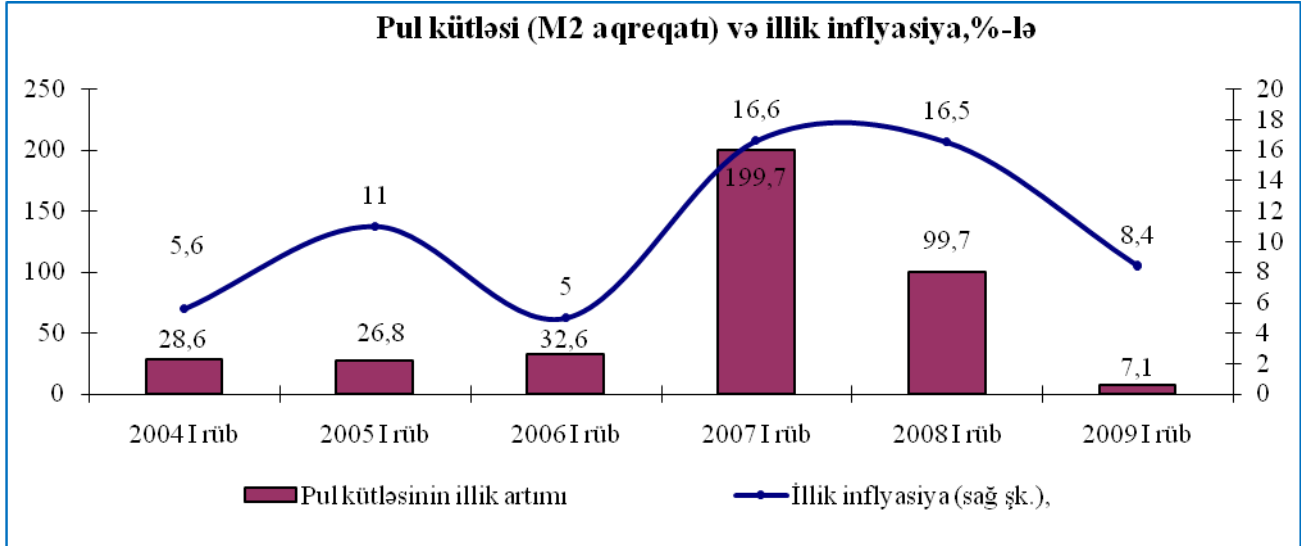
Beləliklə rüb ərzində Mərkəzi Bank tərəfindən likvidliyin verilməsi əməliyyatları aktivləşdirilmiş, likvidliyin cəlb olunması alətləri isə məhdudlaşdırılmışdır. Rüb ərzində Mərkəzi Bankın təkrar maliyyələşdirmə əməliyyatlarının həcmi 10% artmışdır. Həm manat, həm də xarici valyuta ilə məcburi ehtiyat normasının azaldılması hesabına isə I rüb ərzində bank sisteminə 247 mln. manat likvidlik verilmişdir.

Nəticədə son illər ərzində ilk dəfə olaraq likvidliyin verilməsi alətlərinin (yenidənmaliyyələşdirmə, tərs REPO, SVOP) həcmi ilə likvidliyin cəlb olunması alətlərinin (not portfeli, REPO, məcburi ehtiyatlar) fərqi xarakterizə edən likvidlik saldosu pozitiv zonaya keçmişdir.

Bütün bunlar bankların likvid vəsaitlərinin artması ilə müşayiət olunmuş və pul təklifinin əhəmiyyətli azalmasının qarşısını almışdır. Rübün sonuna ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə manatla pul bazasının artım tempi 14%, manatla geniş pul

kütləsinin artımı isə 7.1% təşkil etmişdir. Pul kütləsinin qeyri-neft Ümumi Daxili Məhsula nisbəti 31%-ə çatmışdır.

Qrafik 5.

Mərkəzi Bankın makroiqtisadi sabitliyə yönəldilmiş pul və məzənnə siyasəti ölkədə maliyyə sabitliyinin qorunmasına yardım etmişdir.

3. Maliyyə bazarları

Banklararası pul bazarı. 2009-cu ilin I rübündə Mütəşəkkil Banklararası Kredit Bazarında əqdlər manat, ABŞ dolları və avroda bağlanmışdır. Manatla bağlanmış əqdlərin ümumi həcmi 18,5 mln. manat təşkil etmişdir. Bağlanmış əqdlər üzrə orta illik faiz dərəcəsi 12,9% təşkil etmişdir. Dövr ərzində ABŞ dolları ilə bağlanmış əqdlərin ümumi həcmi 6,5 mln. ABŞ dolları və orta illik faiz dərəcəsi 15,8% təşkil etmişdir. Avro ilə bağlanmış 12 əqdin ümumi həcmi 27,2 mln. avro, orta illik faiz dərəcəsi isə 14,3% təşkil etmişdir. Verilmiş kreditlərin müddəti 1-270 gün diapozonunda olmuşdur.

Hesabat dövrü ərzində dövlət qiymətli kağızları ilə “bank-bank” sxemi üzrə banklararası REPO əməliyyatlarının ümumi həcmi 61,2 mln. manat təşkil etmişdir. Müqayisə üçün qeyd edək ki, 2008-ci ilin müvafiq dövrü ərzində bu göstərici 204,3 mln. manat olmuşdur. Banklararası REPO əməliyyatları üzrə orta ölçülmüş gəlirlilik

1,51% təşkil etmişdir. Aparılmış əməliyyatların müddəti 1-11 gün diapozonunda olmuşdur.

Dövlət qiymətli kağızlar bazarı. Cari ilin yanvar-mart ayları ərzində notların yerləşdirilməsi üzrə Mərkəzi Bank tərəfindən 11 auksion keçirilmişdir. Emissiyanın ümumi həcmi 375 mln. manat, yerləşdirilmiş notların həcmi isə 135 mln. manat (emissiya həcmiminin 36%-i) təşkil etmişdir. Mərkəzi Bankın qısamüddətli notları üzrə orta ölçülmüş gəlirlilik azalaraq dövrün əvvəlində keçirilmiş ilk auksiondakı 4,26%-dən sonuncu auksionda 2,61%-dək enmişdir. Notlar üzrə təkrar bazarın həcmi 35,9 mln. manat təşkil etmişdir ki, bu da 2008-ci ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 49% çoxdur.

Bankların likvid vəsaitlərə ehtiyacını, onların müştərilər qarşısında öhdəliklərinin vaxtında icrasını təmin etmək məqsədilə dövr ərzində aparılmış REPO əməliyyatlarının həcmi 1359,1 mln. manat təşkil etmişdir. 2009-cu ilin I rübü ərzində əksREPO əməliyyatı keçirilməmişdir.

Cari ilin I rübü ərzində Maliyyə Nazirliyi tərəfindən Dövlət qısamüddətli istiqrazların yerləşdirilməsi üzrə 24 hərrac keçirilmişdir. Emissiya həcmi 253 mln. manat, yerləşdirilmiş DQİ-lərin həcmi isə 77,2 mln. manat təşkil etmişdir. Orta ölçülmüş gəlirlilik ilk hərracda 5,7% təşkil etdiyi halda, son hərracda 5,04% səviyyəsinə enmişdir. Dövr ərzində DQİ-lər üzrə təkrar bazarın həcmi 131 mln. manat təşkil etmişdir.

Ümumilikdə, 2009-cü ilin I rübündə Mərkəzi Bankın yeritdiyi pul siyasəti, preventiv rejimdə qəbul edilən qərarlar və görülən qabaqlayıcı tədbirlər maliyyə sabitliyinin qorunmasını təmin etmişdir.